

Макроекономски показатељи међународног туризма Републике Србије

Драгана Гњатовић^{1*}, Миљан Лековић¹

¹ Универзитет у Крагујевцу, Факултет за хотелијерство и туризам у Врњачкој Бањи

Сажетак: У раду се испитује позиција међународног туризма у платном билансу Републике Србије и утицај девизног прилива од туризма на извозне и укупне перформансе домаће привреде. Анализа релевантних макроекономских показатеља заснива се на општеприхваћеној методологији платног биланса Међународног монетарног фонда –ММФ-а и интегралног међународног система националних рачуна (*System of National Accounts- SNA, 2008*). На основу ове анализе, долази се до сазнања да међународни туризам још увек нема позитиван утицај на укупне платнобилансне токове Републике Србије, као и да је његов допринос извозним и развојним перформансама земље још увек релативно скромних размера, што је у нескладу са стратешким опредељењима Републике Србије. Компаративна анализа релевантних макроекономских показатеља за земље Југоисточне Европе потврђује ову констатацију.

Кључне речи: међународни туризам, платни биланс, девизни прилив од туризма, Република Србија

JEL класификација: F31, E01

Macroeconomic Indicators of International Tourism of the Republic of Serbia

Abstract: This paper examines the position of international tourism in the balance of payments of the Republic of Serbia and the impact of foreign currency inflow from tourism on export and overall performances of the domestic economy. The analysis of relevant macroeconomic indicators is based on generally accepted methodology of balance of payments of the International Monetary Fund and integral international system of national accounts (*System of National Accounts – SNA, 2008*). On the basis of this analysis, it is concluded that tourism has not yet made positive impact on the overall balance of payments flows of the Republic of Serbia. In addition, the contribution of international tourism to the export and economic growth performance of the country is still a quite modest scale, which is inconsistent with the strategic orientation of the Republic of Serbia. The comparative analysis of relevant macroeconomic indicators for South Eastern European countries confirms this statement.

Keywords: international tourism, balance of payments, international tourism inflow, The Republic of Serbia

JEL classification: F31, E01

---

* dragana.gnjatovic@kg.ac.rs

** Рад је припремљен у оквиру пројекта „Унапређење јавних политика у Србији у функцији побољшања социјалне сигурности грађана и одрживог привредног раста“ (47004) Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

1. Увод

Развој међународног туризма подстакнут глобализацијом, привредним развојем у свету и растом животног стандарда, допринео је сталном повећавању његове улоге у светској економији. Прилив од међународног туризма у глобалним оквирима порастао је са две милијарде САД долара у 1950. години на 927 милијарди САД долара у 2010. години. У 2011. години, девизни прилив од туризма достигао је износ од 1.030 милијарди САД долара, што представља раст од 3,9% у односу на 2010. годину (Pantelescu, 2012). У наредне две године прилив од међународног туризма је наставио раст и достигао износ од 1.078 милијарди САД долара у 2012. години, односно 1.159 милијарди САД долара у 2013. години, чиме је постигнут историјски максимум (World Tourism Organization, 2014). У структури међународног туризма за 2013. годину доминантно је учешће Европе са 489 милијарди САД долара (42%). На другом месту по значају су Азија и Пацифик са 359 милијарди САД долара (31%), док је трећа Америка са 229 милијарди САД долара (20%). Остала два региона имају знатно мање учешће у међународном туризму, и то Средњи Исток са 47 милијарди САД долара (4%) и Африка са 34 милијарди САД долара (3%) (World Tourism Organization, 2014).

Имајући у виду развојну тенденцију међународног туризма у глобалним оквирима, важно је указати и на значај који међународни туризам има у привредама појединачних земаља. У међународној макроекономији, опште прихваћен начин да се изоловано анализира учинак међународног туризма у некој националној привреди је утврђивање његове платнобилансне позиције, на основу које се добија одговор на питање да ли нето девизни прилив од туризма утиче позитивно на биланс роба и услуга (Montiel, 2009). Такође, подаци о величини девизног прилива од туризма из платног биланса користе се у оцењивању макроекономских кретања у националној привреди. У том смислу, међународно прихваћени макроекономски индикатори су, прво, допринос девизног прилива од туризма укупним извозним перформансама националне привреде и, друго, учешће девизног прилива од туризма у бруто домаћем производу – БДП-у. Први поменути индикатор даје одговор на питање да ли је туризам генератор извоза, а други да ли је туризам генератор привредног раста једне националне привреде.

2. Методолошки приступ

Платни биланс је једна од кључних статистичких серија коју континуирано припрема Народна банка Србије, на основу методологије коју је прописао Међународни монетарни фонд – ММФ (Савић и Пинкуљ, 2006). Подаци који се бележе у платном билансу служе за систематско праћење свих економских трансакција резидената Републике Србије са остатком света (нерезидентима). Платни биланс је део интегралног међународног система националних рачуна (*System of National Accounts – SNA, 2008*) чију окосницу чини рачун формирања и употребе БДП-а. Подаци из платног биланса о нето извозу робе и услуга једне националне привреде саставни су део обрачуна њеног БДП-а.

Према петом издању Методологије платног биланса ММФ-а из 1993. године, у економске трансакције земље са иностранством спадају:

- извоз и увоз робе и услуга;
- токови доходака од капитала (камате, дивиденде);
- текући трансфери (званична инострана помоћ, поклони у роби и новцу);

- капитални трансфери (дознаке радника, поклони у инвестиционим добрима, опрост спољног дуга);
- финансијски токови (директне инвестиције, инвестиције у хартије од вредности, страни кредити, депозити).²

Платни биланс има три подбиланса: текући рачун, капитални рачун и финансијски рачун. На текућем рачуну бележе се приходи и расходи од извоза и увоза робе и услуга, токови дохотка од капитала и текући трансфери. На капитални рачун уносе се сви капитални трансфери. На финансијском рачуну књиже се сви финансијски токови.

Билансни приступ праћењу економских трансакција са иностранством захтева да исказани приходи буду једнаки исказаним расходима. У конкретном случају, равнотежа платног биланса се исказује на тај начин што збир хоризонталних пресека текућег, капиталног и финансијског рачуна даје коначни биланс једнак нули. Међутим, у пракси се дешава да негативан салдо на текућем и капиталном рачуну није у потпуности покривен нето приливом на финансијском рачуну, односно да позитиван салдо на текућем и капиталном рачуну превазилази величину нето одлива на финансијском рачуну, па би коначан биланс био негативан или позитиван. Тада се неопходна равнотежа платног биланса успоставља коришћењем или повећавањем девизних резерви земље.

Приходи и расходи од туризма су позиције биланса услуга, који фигурира као подбиланс биланса робе и услуга на текућем рачуну платног биланса. У петом издању Методологије платног биланса ММФ-а, дошло је до значајних промена у обухвату прихода и расхода од туризма. На основу проширеног обухвата трансакција које се могу приписати туризму као услужној привредној делатности, приходи од туризма сагледавају се као укупан девизни прилив који настаје по основу:

- здравствених услуга нерезидентима (бање, трошкови лекарске неге);
- измирења салда на рачунима платних картица нерезидената;
- откупа чекова од нерезидената;
- откупа ефективног страног новца од нерезидената;
- услуга туристичких агенција (дознаке у корист туристичких агенција укључујући и авансе), услуга хотела и других смештајних објеката и ресторана у земљи;
- осталог (продаја робе и услуга страним лицима – туристима, трошкови школовања нерезидената);
- ванпансионске потрошње страних туриста (процена).

У складу са поменутом методологијом ММФ-а, расходима од туризма обухваћен је девизни одлив који настаје по основу:

- измирења салда на рачунима платних картица резидената;
- службених путовања резидената у иностранство;

---

²ММФ је 1948. године објавио прво издање Методологије платног биланса, да би обезбедио да га земље чланице обавештавају о трансакцијама са иностранством на униформни, међународно стандардизован начин. У следећем, другом издању из 1950. године, подробно је објашњен концепт платног биланса и његова компатибилност са SNA системом националних рачуна. У наредним издањима: трећем из 1961. године, четвртном из 1977. године и петом из 1993. године, нашле су одраза промене у начину обављања међународних трансакција и у функционисању међународног финансијског система. ММФ је 2009. године објавио још једно, шесто издање Методологије платног биланса. Земље чланице су се обавезале да ће прилагодити своје платнобилансне статистичке серије подататка овој новој методологији (International Monetary Fund, 2009).

- продаје ефективног страног новца нерезидентима (ретрансфер за неутрошене динаре);
- здравствене заштите домаћих осигураника у иностранству;
- трошкова за школовање у иностранству;
- услуга туристичких агенција (дознаке у корист туристичких агенција укључујући и авансе), услуга хотела и других смештајних објеката и ресторана у иностранству;
- осталог (подигнути ефективни страни новац са штедних књижица страних банака, плаћање у иностранству за продате чекове страних издавалаца, продаја чекова нерезидентима, куповина домаће валуте у иностранству);
- ванпансионске потрошње домаћих туриста у иностранству (процена).

Упоређивањем података о величини девизног прилива од туризма и девизног одлива од туризма долази се до одговора на питање да ли платнобилансна позиција туризма доприноси повећању или смањењу нето прихода од извоза робе и услуга.

Податке из платног биланса који се односе на девизни прилив од туризма Светска Банка користи за израчунавање доприноса девизног прилива од туризма укупним приходима од извоза робе и услуга једне националне привреде. Овај показатељ је временом постао стандардизовано, међународно упоредиво мерило значаја туризма за извозне перформансе испитиваних националних привреда. У Светској Банци, овај показатељ фигурира међу индикаторима привредног развоја (The World Bank, 2012).

Такође, подаци из платног биланса о величини девизног прилива од туризма користе се за израчунавање учешћа туризма у БДП-у, и то у складу са SNA методологијом обрачуна БДП-а. На овом показатељу нарочито инсистира EUROSTAT, јер се у Европској Унији туризам сматра кључним генератором одрживог развоја (Demunter & Dimitrakopoulou, 2012).

3. Анализа платнобилансне позиције међународног туризма Републике Србије

Анализом података платног биланса Републике Србије у периоду од 2007. до 2013. године уочава се појава перманентног одржавања високог спољнотрговинског дефицита. Овој негативној појави првествено доприноси континуирани дефицит у робној размени са иностранством који се у посматраном периоду креће у распону од 5,2 милијарди долара до 12,5 милијарди долара на годишњем нивоу. Истовремено, суфицит у билансу услуга, који се јавља почев од 2009. године, толико је скромних размера да не може у значајнијој мери да утиче на ублажавање неповољних перформанси у укупној размени са иностранством, па самим тим ни на укупне токове који се бележе на текућем рачуну платног биланса. Кумулативно посматрано, у периоду од 2007. До 2013. године, забележен је дефицит у робној размени у износу од 54,9 милијарди долара, док је у размени услуга са иностранством забележен скроман суфицит у износу од 281,1 милион долара (Народна банка Србије).

Платнобилансна позиција робе и услуга указује на дефицит у размени робе и услуга Републике Србије са иностранством који се у у периоду 2007-2013. година кретао у распону од 4,8 милијарди долара до 12,8 милијарди долара на годишњем нивоу (Табела 1).

Табела 1: Извоз и увоз робе и услуга на текућем рачуну платног биланса Републике Србије у периоду 2007-2013. година, (у милионима САД долара)

Година	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
1.Извоз роба и услуга	11.923,9	14.990,6	11.854,5	13.339,2	16.000,6	15.175,3	19.127,1
2. Увоз роба и услуга	-21.999,7	-27.819,6	-18.700,9	-19.405,7	-23.179,5	-22.043,4	-23.945,7
1.-2.	-10.075,9	-12.829,0	-6.846,4	-6.066,5	-7.178,9	-6.868,1	-4.818,6

Извор:(Народна банка Србије)

Поставља се питање да ли је у посматраном периоду платнобилансна позиција туризма деловала позитивно или негативно на платнобилансну позицију робе и услуга, то јест да ли је туризам утицао на ублажавање или погоршавање дефицита у размени робе и услуга Републике Србије са иностранством. Народна банка Србије објављује у посебним серијама податке о девизном приливу и одливу од туризма, који су усклађени са петим издањем Методологије платног биланса ММФ-а, тако да је могуће издвојено анализирати платнобилансу позицију туризма и упоредити је са укупном платнобилансном позицијом робе и услуга.

Табела 2: Позиција туризма на текућем рачуну платног биланса Републике Србије у периоду 2007-2013. година, (у милионима САД долара)

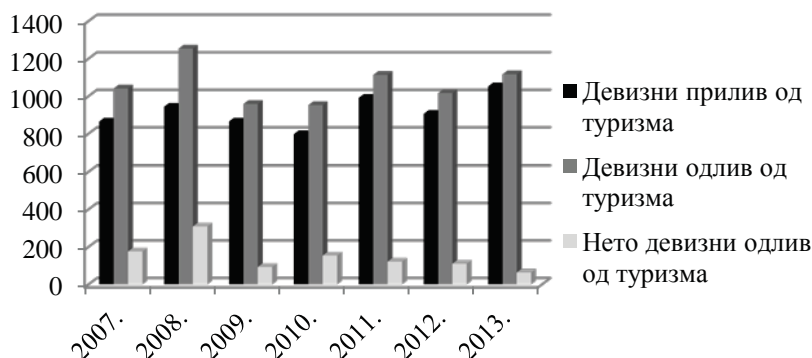
Година	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
1.Девизни прилив од туризма	865,3	944,3	865,4	798,4	991,7	906,1	1.052,9
2.Девизни одлив од туризма	-1.041,4	-1.253,7	-958,7	-952,6	-1.113,6	-1.016,7	-1.117,0
1.-2.	-176,1	-309,4	-93,4	-154,2	-121,9	-110,6	-64,2

Извор:(Народна банка Србије)

Табела 2 показује да је, у посматраном периоду, девизни одлив од туризма перманентно већи од девизног прилива од туризма. Према томе, платнобилансна позиција туризма делује негативно на билансну позицију робе и услуга на текућем рачуну платног биланса Републике Србије. Главни разлог томе је најпре пад, а онда и веома спор раст девизног прилива од туризма, знатно спорији од раста девизног одлива од туризма.

Да је туризам, у испитиваном седмогодишњем периоду, утицао на погоршавање дефицита у размени робе и услуга Републике Србије са иностранством потврђује и упоредни преглед девизног прилива и девизног одлива од туризма приказан Сликом 1.

Слика 1: Упоредни преглед девизног прилива и девизног одлива од туризма Републике Србије

Извор: (Аутор, на основу: Народна банка Србије)

У наредној табели приказана је структура девизног прилива од туризма у периоду 2007-2013. година, са намером да се укаже на учешће и значај појединачних компоненти.

Табела 3: Структура девизног прилива од туризма Републике Србије у периоду 2007-2013. година (у хиљадама САД долара и %)

Основ	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Здравствене услуге туристима	19.846 (2,3%)	27.467 (2,9%)	29.794 (3,4%)	33.236 (4,2%)	40.805 (4,1%)	31.235 (3,4%)	39.109 (3,7%)
Измирење салда на рачуну платне картице	362.770 (41,9%)	434.209 (46%)	385.341 (44,5%)	363.092 (45,5%)	454.699 (45,9%)	426.544 (47,1%)	490.053 (46,5%)
Откуп чекова од нерезидената	25.213 (2,9%)	18.398 (1,9%)	1.197 (0,1%)	1.399 (0,2%)	814 (0,1%)	2.209 (0,2%)	370 (0,04%)
Откуп ефективног страног новца од нерезидената	72.853 (8,4%)	68.998 (7,3%)	46.737 (5,4%)	31.646 (4%)	34.150 (3,4%)	25.750 (2,8%)	28.016 (2,7%)
Услуге туристичких агенција, хотела, ресторана и др.	35.609 (4,1%)	49.282 (5,2%)	42.806 (4,9%)	43.670 (5,5%)	57.241 (5,8%)	49.861 (5,5%)	61.573 (5,8%)
Туризам – остало	15.010 (1,7%)	24.897 (2,6%)	24.608 (2,8%)	19.552 (2,4%)	30.353 (3,1%)	28.401 (3,1%)	32.612 (3,1%)
Ванпансионска потрошња туриста (процена)	334.000 (38,6%)	321.000 (34%)	334.890 (38,7%)	305.787 (38,3%)	373.598 (37,7%)	342.127 (37,8%)	401.151 (38,1%)
Укупно	865.301 (100%)	944.251 (100%)	865.373 (100%)	798.382 (100%)	991.660 (100%)	906.127 (100%)	1.052.884 (100%)

Извор: (Народна банка Србије)

Из Табеле 3 се закључује да је измирење салда на рачунима платних картица нерезидената у периоду 2007-2013. година остварило највеће учешће у структури девизног прилива од туризма, које се у посматраном периоду кретало од 41,9% до 47,1%. Друга ставка по значају је ванпансионска потрошња туриста за коју се процењује учешће од 34% до 38,7%. Девизни прилив настао по основу пружања здравствених услуга нерезидентима, откупа чекова од нерезидената, откупа ефективног страног новца од нерезидената, услуга туристичких агенција, услуга хотела и других смештајних објеката и ресторана у земљи и осталог (продаја робе и услуга страним лицима – туристима, трошкови школовања нерезидената) су знатно нижи, па је и учешће ових ставки у структури девизног прилива од туризма скромнијих размера. Најнижи девизни прилив остварен је по основу откупа чекова од нерезидената, чији се удео у структури девизног прилива од туризма смањивао са 2,9% у 2007. години на минорних 0,04% у 2013. години. Све мањи годишњи удео у структури девизног прилива од туризма бележи и откуп ефективног страног новца од нерезидената, док је учешће осталих компоненти релативно стабилно. Поред учешћа и значаја појединачних компоненти у структури девизног прилива од туризма, важно је указати и на укупан девизни прилив од туризма по земљама плаћања.³

Табела 4: Укупан девизни прилив од туризма Републике Србије по земљама плаћања у периоду 2007-2013. година, (у хиљадама САД долара)⁴

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Велика Британија	216.835,0 (40,8%)	276.453 (44,4%)	120.164 (22,7%)	101.686 (20,6%)	116.480 (18,8%)	35.722 (3,9%)	56.975 (5,4%)
Немачка	75.061,5 (14,1%)	122.232 (19,6%)	222.723 (42%)	211.473 (42,9%)	268.812 (43,5%)	77.052 (8,5%)	130.337 (12,4%)
САД	44.041,8 (8,3%)	30.058 (4,8%)	27.678 (5,2%)	30.172 (6,1%)	37.894 (6,1%)	39.498 (4,4%)	46.838 (4,4%)
Белгија	20.952,8 (3,9%)	6.045 (1,0%)	22.392 (4,2%)	29.934 (6,1%)	43.793 (7,1%)	24.659 (2,7%)	37.819 (3,6%)
Црна Гора	19.155,2 (3,6%)	27.350 (4,4%)	19.124 (3,6%)	19.859 (4,0%)	17.949 (2,9%)	78.588 (8,7%)	102.818 (9,8%)
БиХ	14.066,5 (2,6%)	26.317 (4,2%)	23.446 (4,4%)	24.051 (4,9%)	30.220 (4,9%)	100.207 (11,1%)	187.759 (17,8%)
Остале земље	141.180,2 (26,6%)	134.795,8 (21,6%)	94.955,4 (17,9)	75.420,5 (15,3%)	102.915,5 (16,7%)	550.400,6 (60,7%)	490.336,2 (46,6%)
Укупно	531.293,0 (100%)	623.251 (100%)	530.482 (100%)	492.596 (100%)	618.063 (100%)	906.127 (100%)	1.052.883 (100%)

Извор: (Народна банка Србије)

Табела 4 показује да су Велика Британија, Немачка, САД, Белгија, Црна Гора и Босна и Херцеговина у посматраном седмогодишњем периоду највише допринеле девизном приливу од туризма Републике Србије. Кумулативно учешће наведених земаља се у девизном приливу од туризма у периоду 2007-2011. година кретало од

³ Податке о девизном приливу од туризма Народна банка Србије добија од пословних банака, што значи да су ови подаци приказани по земљама плаћања, а не по земљама порекла туриста.

⁴ Ванпансионска потрошња туриста није укључена у обрачун у периоду 2007-2011. година.

73,4% до 84,7%, да би у 2012. и 2013. години дошло до смањења учешћа на 39,3% односно 53,4%, респективно. Највећи допринос девизном приливу од туризма Републике Србије дале су Велика Британија и Немачка, чије је појединачно учешће достигало 44,4%, односно 43,5%. У последње две године удео ових земаља се знатно смањило, док је на другој страни удео Црне Горе и Босне и Херцеговине у девизном приливу од туризма значајно порастао у 2012. и 2013. години.

4. Макроекономски индикатори доприноса туризма извозним и развојним перформансама Републике Србије

О доприносу туризма извозним перформансама Републике Србије говоре релативни показатељи његовог учешћа у приходима од извоза услуга и у укупним приходима од извоза робе и услуга.

Табела 5: Учешће девизног прилива од туризма у приходима од извоза услуга Републике Србије у периоду 2007-2013. година, (у милионима САД долара)

Година	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
1.Извоз услуга	3.167,5	4.033,2	3.489,5	3.531,1	4.221,0	3.969,8	4.562,7
2.Девизни прилив од туризма	865,3	944,3	865,4	798,4	991,7	906,1	1.052,9
2./1.х100	27,3%	23,4%	24,8%	22,6%	23,5%	22,8%	23,1%

Извор: (Народна банка Србије)

Девизни прилив од туризма у посматраном периоду остварује релативно стабилно учешће од 22,6% до 27,3% у укупним приходима од извоза услуга. Ова стабилност је последица чињенице да се у претходних неколико година девизни прилив од туризма смањивао и повећавао једнаким темпом као и укупни приходи од извоза услуга (Табела 5). Чињеница да четвртину прихода од извоза услуга Републике Србије ствара међународни туризам говори о значају ове привредне гране за позицију целокупног услужног сектора у размени земље са иностранством.

Међутим, комплетан увид у стварни допринос међународног туризма укупним извозним перформансама Републике Србије добија се тек анализом података о његовом учешћу у укупним приходима од извоза робе и услуга.

Табела 6: Учешће девизног прилива од туризма у укупним приходима од извоза робе и услуга Републике Србије у периоду 2007-2013. година, (у милионима САД долара)

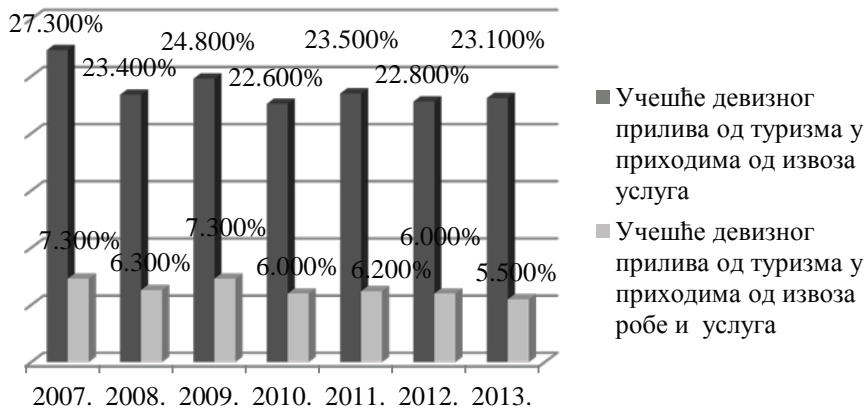
Година	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
1.Извоз робе и услуга	11.923,9	14.990,6	11.854,5	13.339,2	16.000,6	15.175,3	19.127,1
2.Девизни прилив од туризма	865,3	944,3	865,4	798,4	991,7	906,1	1.052,9
2./1.х100	7,3%	6,3%	7,3%	6,0%	6,2%	6,0%	5,5%

Извор: (Народна банка Србије)

У периоду од 2007. до 2013. године, учешће међународног туризма у укупним приходима од извоза робе и услуга стабилизовало се на нивоу од 5,5% до 7,3% (Табела 6). Овако релативно скроман допринос међународног туризма укупним извозним перформансама Републике Србије у посматраном периоду је у нескладу са могућностима развоја међународног туризма које су за тај период биле перцепиране у усвојеним стратешким документима Републике Србије (Министарство трговине, туризма и телекомуникација, 2006). Сумарни приказ учешћа девизног прилива од туризма у приходима од извоза услуга и у укупним приходима од извоза робе и услуга приказан је Слика 2.

Слика 2: Допринос туризма извозним перформансама Републике Србије

Извор: (Аутор, на основу: Народна банка Србије)

Релативно скромних размера је и допринос међународног туризма развојним перформансама земље, о чему сведоче подаци из наредне табеле (Табела 7).

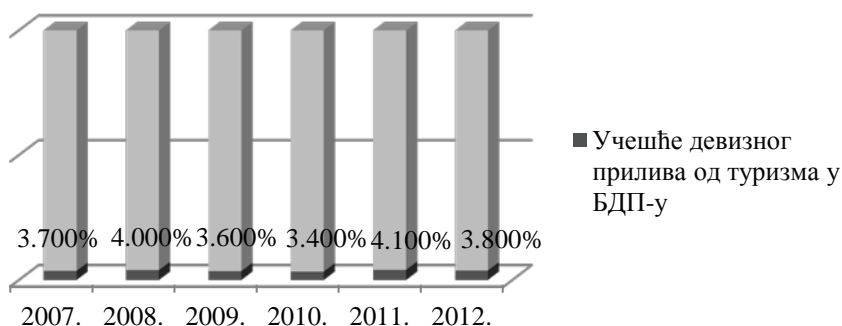
Табела 7: Учешће девизног прилива од туризма у БДП-у Републике Србије у периоду 2007 -2012. година, (у милионима САД долара)

Година	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
1. БДП Републике Србије	27.554	28.601	27.598	27.876	28.313	27.882
2. Девизни прилив од туризма	1.016	1.133	989	951	1.149	1.066
2./1.x100	3,7%	4,0%	3,6%	3,4%	4,1%	3,8%

Извор: (The World Bank, 2013)

Учешће девизног прилива од туризма у БДП-у Републике Србије се у посматраном шестогодишњем периоду кретало у распону од 3,4% до 4,1%, пружајући најбољу слику о скромном значају међународног туризма за привреду Републике Србије (Слика 3).

Слика 3: Допринос туризма развојним перформансама Републике Србије

Извор: (Аутор, на основу: The World Bank Data, 2013)

5. Компаративна анализа макроекономских ефеката међународног туризма земаља Југоисточне Европе

Стандардизовани међународни показатељ доприноса туризма извозним перформансама националне привреде који објављује Светска Банка је учешће девизног прилива од туризма у укупном извозу робе и услуга. За потребе компаративне анализе овде су одабране земље региона Југоисточне Европе. Посматрано са становишта одрживог развоја, регион Југоисточне Европе, којем припадају све земље Балкана, сматра се перпективном туристичком дестинацијом, богатом разноврсним природним лепотама и културним наслеђем (Council of Europe, 2008).

Табела 8: Учешће девизног прилива од туризма у укупним приходима од извоза робе и услуга земаља Југоистичне Европе у периоду 2007-2012. година, (у %)

Земља	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Албанија	60,0	56,4	65,8	53,5	48,5	45,9
БиХ	19,7	18,5	17,5	13,5	12,8	12,8
Бугарска	15,9	15,9	18,4	14,9	12,7	12,4
Црна Гора	41,7	47,3	55,1	50,9	48,0	50,3
Хрватска	38,3	39,6	40,7	35,5	36,7	36,2
Грчка	23,4	22,1	25,0	20,9	22,0	21,0
Македонија	6,1	6,1	7,7	5,8	5,0	5,5
Молдавија	13,1	1,6	14,0	11,7	9,6	10,6
Румунија	4,8	4,7	3,7	3,0	3,0	3,0
Србија	7,3	6,3	7,3	6,0	6,2	6,0
Турска	14,9	14,9	18,1	16,7	16,3	15,6

Извор: (The World Bank, 2013)

Према критеријуму величине учешћа девизног прилива од туризма у укупним приходима од извоза робе и услуга, земље Југоисточне Европе могу се поделити у три категорије: земље са јаким, са умереним и са slabим ослоном на туризам у укупној извозно оријентисаној привреди. У том смислу, првој категорији припадају: Албанија, Црна Гора, Хрватска и Грчка; другој категорији припадају: Босна и Херцеговина, Бугарска, Турска и Молдвизија; трећој категорији припадају: Србија,

Македонија и Румунија (Табела 8). Од наведених земаља, највеће учешће девизног прилива од туризма у укупним приходима од извоза робе и услуга остварила је Албанија, а најмање Румунија. Дакле, када се ради о рангирању земаља Југоисточне Европе према доприносу туризма укупним извозним перформансама, Србија је међу земљама које се налазе на зачељу ове листе. Иако Србија има потенцијал да буде значајна европска туристичка дестинација, међународни туризам се још увек не може сматрати генератором извоза Републике Србије.

Слична констатација се може дати и када се као критеријум успешности привлачења страних туриста узме учешће девизног прилива од туризма у БДП-у (Табела 9).

Табела 9: Учешће девизног прилива од туризма у БДП-у земаља Југоисточне Европе у периоду 2007-2012. година, (у %)

Земља	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Албанија	15,9	18,4	19,4	16,6	16,6	14,5
Б и Х	6,5	7,0	5,9	5,2	5,7	5,2
Бугарска	12,8	13,9	13,0	12,2	13,6	12,4
Црна Гора	24,3	29,6	28,9	27,3	32,0	30,5
Хрватска	19,4	23,2	19,8	18,0	21,1	19,7
Грчка	6,0	6,7	5,8	5,2	6,7	6,4
Македонија	3,3	3,7	3,3	2,9	3,3	3,2
Молдавија	7,1	8,4	7,3	6,6	7,0	7,9
Румунија	1,8	2,1	1,5	1,4	1,7	1,6
Србија	3,7	4,0	3,6	3,4	4,1	3,8
Турска	4,0	4,9	5,1	4,7	4,9	5,1

Извор: (Аутор, на основу: The World Bank Data, 2013)

Поређењем одговарајућег показатеља за земље Југоисточне Европе за период 2007-2012. година, увиђа се да се Србија, са 3,4% до 4,1% учешћа девизног прилива од туризма у БДП-у, поново налази међу земљама на зачељу листе. Од наведених земаља, у поређењу са Србијом, само Румунија и Македонија имају мање учешће девизног прилива од туризма у БДП-у, док је значај међународног туризма за привреде свих осталих анализираних земаља, на челу са Црном Гором и Хрватском, много већи.

Из наведеног произилази закључак да међународни туризам још увек не може да понесе епитет генератора привредног раста и развоја Републике Србије.

6. Закључак

Анализом платнобилансне позиције туризма, долази се до закључка да ова привредна грана још увек не доприноси равнотежи на текућем рачуну платног биланса Републике Србије. Напротив, она негативно утиче на билансну позицију робе и услуга, јер је девизни прилив од туризма из године у годину мањи од девизног одлива од туризма. Бројни су разлози таквог стања: недовољна искоришћеност српских туристичких потенцијала, ниски буџетски издаци намењени промоцији српске туристичке понуде на међународном тржишту, као и

недовољна посвећеност туризму и туристичкој политици у оквиру развојне политике Републике Србије.

Иако је у стратешким документима Владе републике Србије перципирана важност туризма за одрживи развој, међународни туризам се још увек не може сматрати генератором извоза и привредног раста земље. О томе недвосмислено говори релативно скромно учешће девизног прилива од туризма како у укупним приходима од извоза робе и услуга, тако и у БДП-у. Пред носиоцима економске политике је изазов развоја међународног туризма у складу са објективним могућностима које пружа разноврсност природних богатстава и културног наслеђа земље.

Литература

1. Demunter, C. & Dimitrakopoulou, C. (2012). *Tourism in Europe: Results for 2011*. преузето 10. септембра 2014, са http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-028/EN/KS-SF-12-028-EN.PDF
2. European Commission, International Monetary Fund, Organization for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank. (2009). *System of National Accounts 2008*. преузето 28. септембра 2014, са <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>
3. International Monetary Fund. (2009). *Balance of Payments and International Investment Position Manual*. преузето 19. септембра 2014, са <https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/pdf/bpm6.pdf>
4. Министарство трговине, туризма и телекомуникација. (2006). Стратегија развоја туризма Републике Србије. преузето 15. октобра 2014, са <http://mtt.gov.rs/download/Strategija%20razvoja%20turizma,cir.pdf>
5. Montiel, J. P. (2009). *International Macroeconomics*, Oxford: Wiley-Blackwell.
6. Народна банка Србије. *Платни биланс Републике Србије*. преузето 22. августа 2014, са http://www.nbs.rs/internet/cirilica/80/platni_bilans.html
7. Pantelescu, A. M. (2012). Trends in International Tourism. *Cactus Tourism Journal*, 3(2), 31-35.
8. Савић, Б. и Пинкуљ, А. (2006). *Методологија платног биланса Србије*. преузето 15. септембра 2014, са http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/90/90_1/metodologija_platnog_bilansa.pdf
9. The World Bank. (2013). *The World Bank Data: International Tourism, receipts (% of Total Exports)*. преузето 20. септембра 2014, са <http://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.XP.ZS>
10. The World Bank. (2012). *World Development Indicators 2012*. преузето 08. септембра 2014, са <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>
11. Council of Europe. (2008). *European heritage - Sustainable development strategies in South-East Europe*. преузето 12. октобра 2014, са <https://book.coe.int/eur/en/cultural-heritage/3933-european-heritage-sustainable-development-strategies-in-south-east-europe.html>
12. World Tourism Organization. (2014). *UNWTO World Tourism Barometer*. преузето 01. октобра 2014, са http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_barom14_02_a_pr_excerpt_0.pdf

Примљено: 24.01.2015. Прихваћено: 16.03.2015.